

Baltška obala in stotine Mazurskih jezer na severu Poljske

Z ladjo čez hrib

Poletja na severu Poljske niso več, kar so bila. Lani in letos so se sredi junija temperature povzpelle do 30 stopinj Celzija, na peščenih obalah Baltskega morja in na Mazurskih jezerih se je sončilo veliko ljudi, kljub hladni vodi so se nekateri tudi kopali. Množice turistov še ni bilo, mesta ob baltski obali in mesta s srednjeveškim pridihom na Mazurskem si je bilo mogoče ogledovati dokaj sproščeno.

CVETA POTOČNIK

V kanalu Elblag turistične ladje preko vzpetin vlečejo in spuščajo po tirih.

Gdansk slovi kot eno najlepših mest na Poljskem in tudi v severnem delu Evrope. Morda je premalo znano ali poudarjeno, da se je prav na njegovem obrobju, na polotoku Westerplatte, začela druga svetovna vojna in da se je v tem starem trgovskem in pristaniškem mestu, ki je že stoletja zazrto v svet, s Solidarnostjo začel razkorak komunizma v državah okolaj zelene zavese.

Mesto na otokih

Najpomembnejše zgradbe, ki pričajo o zgodovini Gdanske, so v središču mesta. V preteklosti so se izmenjevala obdobja, ko je Gdansk pripadal Prusiji ali Nemčiji, z obdobji, ko je imel pravice svobodnega mesta, nekaj časa je bil pristanišče kraljevine, dolgo pa tudi najmočnejše mesto v Hanzeatski zvezi mest. Pred drugo svetovno vojno je v njem živelo 220.000 ljudi, med njimi 30.000 Židov. Ko- nect vojne je Gdansk pripadel Poljski, po silovitih bombardiranjih kot mesto duhov, domala brez prebivalcev, je znova zazivel z naseljenici iz drugih delov Poljske.

O ruševinah iz let po vojni danes skorajda ni več sledu, v zadnjih desetih do petnajstih letih so stari del mesta, ki ga imenujejo Glavno mesto, po starih načrtih povsem prenovili. Hkrati se Gdansk hitro širi z novimi, sodobnimi stavbami, tudi s pomočjo zelo zainteresiranih investitorjev iz tujine.

Gdansk stoji na več otokih, ki jih ločujejo reke in kanali, povezujejo pa mostovi, za turiste najbolj zanimivi deli mesta pa so kljub temu obvladljivi peš. Med ogledovanjem se zlahka orientiramo po dveh izstopajočih cerkvah sv. Katarine in sv. Marije; slednja je največja srednjeveška opečnata cerkev v Evropi. V njeni bližini je ulica Mariacka z delnicami in prodajalnami izdelkov iz jantarja. Živahno dogajanje na ulici je dokaz, da je naravni

baltski jantar, stara fosilna drevesna smola iz prazgodovinskih borovih gozdov, še vedno cenjen zaradi svoje lepote in zdravilnih učinkov, ki mu jih pripisujejo.

Mesto številnih pivovarn

Med ogledom mesta se zlahka orientiramo tudi po nekdanjih mestnih vratih. Na oboku Zlatih vrat preberemo zgovoren latinski napis: "Složne majhne republike se razvijajo, nesložne velike republike padejo." Pri teh vratih se začena najbolj živahna ulica Gdanskega mesta - Dolga ulica, ki mimo mestne hiše in Neptunovega vodnjaka pripelje do zelenih mestnih vrat in starega gdanskega pristanišča ob reki Motlawa.

Med sprehodom po dolgem nabrežju Motlawa se lahko ustavimo v kateri izmed številnih restavracij z gostinskimi vrtovi ali denimo v Hotelu Gdansk z lastno minipivovarno Brovarnia. V začetku 16. stoletja je bilo samo v Glavnem mestu kar 400 pivovarn, večina jih je preživela vse vojne in okupatorje, leta 2002 pa ni bilo niti ene več, dokler niso odprli omenjene Brovarnie. Zdaj je v mestu osem pivovarn in kultura pivovarstva, skupaj z sodobno kulinarčno ponudbo, se hitro znova širi.

Ob Motlavi stoji Žerjav, eden izmed najbolj prepoznavnih simbolov Gdanske. V mnogi leseni zgradbi je še vedno delujoči mehanizem, s katerim so dvigovali tudi do dve toni težke tovore 27 metrov visoko.

Znamenita ladjedelnica

Podaljšek reke Motlawa je ladjedelniški kanal z izhodom v Gdanski zaliv in Baltik. V sklopu velike Gdanske ladjedelnice stoji tik ob njenem znamenitem vходу številka 2 Evropski center solidarnosti. V njem je stalna razstava o Solidarnosti, prvem neodvisnem sindikatu v nekdanjih državah

vzhodnega bloka, katerega upor proti komunistični ureditvi je imel daljnosežne posledice za Poljsko in vse takratne države za železno zavezo. Sodobno zasnovana multimedijška razstava zgovorno prikazuje dogodke od prve, krvavo zatrite stavke pristaniških delavcev leta 1970 do velike stavke leta 1988 pod vodstvom Lecha Walense, ki je pripeljala do prvih deloma svobodnih volitev na Poljskem.

Tromestje ob Baltski obali

Gdansk je danes sestavni del Tromestja, velikega urbanega območja ob Baltiku in v vovodstvu Pomorjansko, v katerega sta vključena še mesti Sopot in Gdynia. Mesta so povezana s hitro železnico in razvejanim cestnim omrežjem. Sopot je letoviško in zdraviliško mesto s približno 35.000 prebivalci, poleti pa se vanj zgrne zaradi dolge peščne obale

ljško pristanišče, ki lahko sprejme tudi največje.

300 kilometrov peščne obale

Od mesta Leba zahodno od Gdynie do rta Visle vzhodno od Gdanske, baltska obala meri skoraj 300 kilometrov peščenih obal. Zahodno od Tromestja leži zgodovinska dežela Kašubija, v kateri se vedno živijo prvotni prebivalci Kašubi, ki so ohranili svoj jezik in kulturo. Območje sodi med turistično najbolj privlačne na Pomorjanskem, še zlasti pa je obiskan polotok Hel, skupaj z zalivom Puck je zelo priljubljen center za surfanje in kajtanje.

Jugovzhodno od Pomorjanskega se razteza Warminsko-Mazursko vojvodstvo, kot se uradno imenuje pokrajina tisočeri jezer. Je najmanj gostoto naseljeno območje na Poljskem, najmanj okoljsko degradirano, ima osem zaščitenih naravnih parkov in status Zelena

Gdansk stoji na več otokih, ki jih ločujejo reke in kanali, povezujejo pa mostovi, za turiste najbolj zanimivi deli mesta pa so kljub temu obvladljivi peš.

in živahnega utripa še skoraj dvakrat toliko turistov. Nekdanja ribiška vasica Gdynia z dolgo pomorsko tradicijo in zdaj večjo ladjedelnico od Gdanske pa na novo zgrajeno mesto v dvajsetih letih prejšnjega stoletja z modernističnimi stavbami po vzoru Bauhaus arhitekture, ki jim po številu v Evropi ni para.

Ob pristanišču je največja poljska marina, urejena po visokih ekoloških standardih, je izhodišče za turistične ladje po Gdanskem zalivu in največji jadralni center na Poljskem. Južni pomol pristanišča je namenjen pristanjanju potniških ladij za križarjenja in je edino po-

pljuča Poljske. Kakovost življenja je tudi v mestih - ki pa resda niso velika - razmeroma visoka.

Koliko je pravzaprav mazurskih jezer? Različni viri navajajo različno število, najpogosteje, da jih je dva ali celo tri tisoč. Kakor koli, ko se vozimo skozi gozdno warminsko-mazursko območje, ne prestanto potujemo mimo jezer, mostov, prekopov ali kanalov, ki jih povezujejo.

Ocenjujejo, da je na Mazurskih jezerih ali v marinah in pristaniških poljih približno 10.000 plovil. Razen jadrnja so zelo priljubljene tudi voznice s kanuji, najbolj po reki Krutynia, ki

teče skozi več jezer in je po njej mogoče narediti tudi do 100 kilometrov. Jezera so primerna tudi za druge vodne športe. Ni torej presenetljivo, da je ob Mazurskih jezerih zraslo veliko turističnih krajev z dobro infrastrukturo in v zadnjih letih deset novih marin. Njihovo izgradnjo so financirali s pomočjo evropskih sredstev. Ena izmed njih, Ekomarina, je v mestu Gizycko ob jezeru Niegocin, ki ga štejejo za osrednji jadralski center v regiji. Močno jadralsko središče je tudi nekdanje ribiško naselje Mikolajki ob jezerih Sniardwy in Taly.

Mazurije pa ne obiskujejo le ljubitelji vodnih športov, v posameznih krajih je veliko obnovljene arhitekturne dediščine, predvsem gradov in utrb, v njih so muzeji ali prireditvene dvorane, tudi hoteli in restavracije. Lep primer je velik gotski grad, preurejen v kongresni in wellness hotel Zamek Rybn ob istoimenskem jezeru Rybn.

Po površini največji jezeri sta Sniardwy blizu naselja Mikolajki (domačini mu pravijo Mazursko morje) in jezero Mamry blizu kraja Gizycko. Jeziorak je najdaljše poljsko jezero, dolgo dobrih 27 kilometrov, z več manjšimi otoki in Wielko Żuawo, največjim otokom v notranjosti Poljske, vendar trdno ne šteje med mazurska jezera, na njihovem zahodnem obrobju. Ob njem in na njem pa se dogaja vse tisto, kar se tudi na mazurskih jezerih. Povezано je s prekopom Ostroda-Elblag, ima marino, po njem se lahko peljemo s turistično ladjo, colnom ali jadrnico, ob njem je zraslo mesto Iława, ki so ga, podobno kot druga na tem območju, začeli graditi in utjevati tevtonski vitezi v 13. stoletju.

Plovba z ladjo po kopnem

Približno uro vožnje od Ilawe proti severu je v mestu Buczyniec eden izmed pristanov ob 84 kilometrov dolgem prekopu Ostroda-Elblag, kjer nas čaka svojevrsna izkušnja plovbe po vodi in suhem. Vkracamo se na turistično ladjo, ki zapljuje proti prvi zapornici, ko kapitan pozovni z ladijskim zvoncec, ladjo upočasnijo in jo začne usmerjati na tračnice, položene na manjšo vzpetino. V nekaj minutah je vsa ladja dvignjena na kopenski greben. Ko ladja doseže vrh grebena in se začne na drugi strani spet spuščati proti vodam prekopa, kapitan pozovni še enkrat. To je znak, da je ladja varno premagala greben. Naslednji dve uri, ko plujemo nazvald po kanalu in ko se vračamo v izhodiščni pristan, se ladijski zvonec oglasi še nekajkrat.

Prekop je po naročilu kralja tedanje Prusije med letoma 1844 in 1860 zgradil arhitekt Georg Steenke. Z njim so povezali Vzhodno Prusijo z Baltikom in občutno skrajšali dotedanjo zamudno 350-kilometrsko vodno pot. Po njej so prevažali predvsem debela 250 let starih borovceve, ki so bila zelo cenjena za izdelavo jamborjev. Steenke je gradnji prekopa posvetil svoje življenje, glavni izziv pa je bil, kako premagati višinsko razliko med posameznimi jezeri in na vodni poti. Izjemno zahteven vodno-tehniški projekt je izpeljal s pomočjo inovativnih hidravličnih sistemov in zapornic.

Tovorne ladje prekopa ne uporabljajo več, leta 1912 so začele pluti po njem turistične ladje in tako je, z izjemo druge svetovne vojne, vse do danes. Ladje plujejo med koncem aprila in koncem septembra, izbirati je mogoče med različno dolgo plovbo ali samo med posameznimi pristani, najdaljša pa je nekaj manj kot pet ur dolga vožnja med mestoma Buczyniec in notranjosti in Elblag ob Baltiku.

Nikolaj Kopernik je z gradu v Olstynu opazoval zvezde

Središče pokrajine je Olstyn, ustanovljen kot Allenstein, dolga stoletja premožno trgovsko mesto, ki je hiter razvoj dosegel zlasti po tem, ko ga je dosegla železnica. Še vedno je pomembno železniško in cestno križišče. Kot zatrjujejo domačini, je kakovost življenja v mestu visoka, zlasti zaradi tovarne pnevmatik Michelin, ki daje kruh 9000 zaposlenim.

Mesto obdaja niz mazurskih jezer, največje je jezero Ukiel z marino, velikim športnim in jadralskim centrom, označenimi kolebarskimi in peš potmi okoli jezera ter hoteli in restavracijami. Skozi mesto teče reka Lzna s kilometre dolgimi potmi za kolesarjenje in hojo na obeh bregovih, petat pa mu dajejo mestni gozd, lepo urejen v največji evropski urbani park, dobro ohranjene stavbe opčne gotike na mestnem trgu ter mogočna gotška katedrala in grad.

V gradu je kot kanonik pet let živel poljski astronom in matematik Nikolaj Kopernik, utemeljitelj geocentričnega sistema, ki je zagovarjal teorijo, da se Zemlja vrtili okoli Sonca in ne obratno. Na njegovo bivanje v gradu spominja na steno narisan astronomski zemljevid, s pomočjo katerega je določil natančen datum spomladanskega enakonočja.

Temačni gozdovi so skrivali Hitlerjev glavni štab

V obsežnih gozdovih vzhodno od naselja Ketrzyn, približno 130 kilometrov severno od Olstyna, je ena izmed najbolj varovanih skrivnosti Hitlerjeve Tretjeje rajha. Na območju, kjer so v takratni Vzhodni Prusiji, ki je bila po drugi svetovni vojni priključena Poljski, živeli pretežno Nemci, je dal Hitler zgraditi bunkerje in kasarne, tako imenovani Volčji brlog. V njem je skupaj z drugimi visokimi nacističnimi voditelji preživel skoraj 800 dni in sprejemal usodne odločitve za svoje osvajalske napade. V velikem kompleksu so zgradili 80 bunkerjev in 100 lesenih barak, dve letališči, železniško postajo, elektrarno ter sisteme za ogrevanje in prežračevanje, v njem pa je delovalo 2000 ljudi. Okoli kompleksa je bilo namoščenih kar 53.000 min.

Štiri mesece preden je nemška armada razstrelila večino stavb kompleksa, je nemški oficir Claus von Stauffenberg izvedel v Volčjem brlogu neuspešen poskus atentata na Hitlerja.

Nekdanji Hitlerjev glavni štab je zdaj odprt za javnost, bunkerje in druge stavbe so opremili z napisli, je nekakšen izobraževalni center o grozotah druge svetovne vojne in letno ga obišče 250.000 ljudi. *

Dolgo nabrežje ob reki Motlavi je eden najbolj slikovitih predelov Gdanske.

Muzej Solidarnosti priča tudi o brutalnem zatrtju prve stavke delavcev gdanske ladjedelnice.

Velikasten grad Malbor na desnem bregu reke Nogat.

Marina v Iławi ob dobrih 27 kilometrov dolgem jezeru Jeziorak.